

LEXIKOLOGIE 5

Sémaziologicko-onomaziologická derivace

- již existující forma získává nový význam na základě souvislostí mezi denotáty - funkce onomaziologická, motivace sémaziologická
- změny významu
 - * metafora
 - vnější podobnost denotátů - subjektivní
 - aktuální - umělecká x uzuální - lexikální
 - produktivní typy: pojmenování vlastností podle zvířat (*osel, krysa*), výrobků podle částí těla (*čelisti kleští, jazyk u boty*), výrobků podle zvířat, rostlin (*koza 'tělocvičné náradí', list knihy*), lidí podle výrobků (přezdívky: *bidlo, špunt*), částí těla podle rostlin, předmětů (*mandle, lopatka*)
 - adjektiva (*sladký hlas, hořká zkušenost*), slovesa (*štěbetat, plazit se* o lidech)
 - * metonymie
 - vnitřní souvislost denotátů (příčinná, časová, místní) - objektivní
 - produktivní typy: pojmenování činnosti pro výsledek (*ilustrace*), místo (*průjezd*), dobu činnosti (*žně*); materiálu pro výrobek (*koupit porcelán*), nádoby pro obsah (*vypít sklenici*), instituce pro lidi (*ministerstvo rozhodlo*)
 - kontextuální metonymie, např. pojmenování autora pro dílo (*číst Jirásku*), místa pro instituci, např. vládu (*Moskva oznámila...*)
 - * synekdocha
 - název části pro celek - pars pro toto (*nebyla tam ani noha*)
 - název celku pro část - totum pro parte (*trhat rybíz*)
 - * apelativizace proprií (*lazar*, sérionyma: *adidasky* 'trenýrky jakékoli značky') x proprializace apelativ (*Písek*)
 - * specifikace - zužování významu (*pivo* - původně jakýkoli nápoj) x generalizace - rozšiřování významu (*limonáda* - původně jen s citrónovou příchutí)
 - * abstraktizace (*jádro problému*) x konkretizace (*dělat hlouposti*)
 - * pejorace - zhoršení (*holomek* - původně svobodný mladý muž) x meliorace - zlepšené (*vůně* - původně jakýkoli pach)